Monimuotoiset perheet -verkoston lausunto hallituksen tasa-arvoselonteosta VNS 5/2022 vp Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Monimuotoiset perheet -verkosto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen tasa-arvoselonteosta.

On äärimmäisen tärkeää, että tasa-arvon edistymistä Suomessa seurataan säännöllisesti. Tasa-arvoselonteko on hyvin tehty ja nostaa esiin keskeisiä tasa-arvo-ongelmia. Ehdotetut toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia ja tarttuvat olennaisiin tasa-arvon epäkohtiin.

Esitämme seuraavassa joitakin huomioita selonteon sisällöstä ja tulevasta kehittämisestä.

Tasa-arvolaki luo lähtökohtaisesti ydinperhenormatiivisen viitekehyksen

Selonteon keskeinen haaste on se, että sen on hankala tarkastella kattavasti risteäviä syrjintäperusteita. Selonteko on kuitenkin tässä suhteessa kehittynyt olennaisesti ja pyrkii nyt huomioimaan myös ne tilanteet, joissa jotkut ryhmät kohtaavat syrjintää usean eri perusteen osalta.

Ydinperheoletus näkyy kuitenkin selonteossa edelleen vahvana esimerkiksi tarkasteltaessa työelämän rakenteita ja työn ja perheen yhteensovittamisen haasteita. Verkoston työssä tulevat näkyviin erityisesti yhden vanhemman perheiden työllistymisen haasteet, etävanhempien ja vuoroasuvien lasten vanhempien haasteet palveluiden kanssa sekä maahan muuttaneiden ja kahden kulttuurin perheiden työllistymisen ja kotoutumisen haasteet.

Monet toimenpiteet, jotka parantavat tasa-arvoa, parantavat sitä myös monimuotoisissa perhetilanteissa. On kuitenkin syytä tarkastella erikseen myös niitä kohtia, joissa perhetilanne ja yhteiskunnan sukupuolittuneet rakenteet yhdessä aiheuttavat tasa-arvohaasteita.

Näin on erityisesti esimerkiksi yhden vanhemman perheiden kohdalla, joista yli 80%:ssa lapsi on kirjoilla nimenomaan äitinsä luona, sekä etävanhempien perheissä, joista valtaosassa etävanhempana toimii isä. Tilastoista löytyy heikosti tietoa etävanhempien tilanteista, emmekä tiedä myöskään esimerkiksi sitä, miten suuri osa etävanhempien perheistä on sellaisia, joissa lapsi tai lapset vuoroasuvat. Perheitä ja perheiden arkea koskevaa tilastotietoa ja tutkimustietoa tulisi tuottaa jatkossa entistä monipuolisemmin, jotta kokonaiskuva tasa-arvon tilasta perheissä tulisi paremmin näkyväksi.

Perhevapaat ja työelämän perheystävällisyys

Selonteon sinänsä ansiokkaasti muotoilluissa keskeisissä tavoitteissa ei ole mainintaa työelämän perheystävällisyyden kehittämisestä.

Monimuotoiset perheet
Hämeentie 29, 7. krs. 00500 Helsinki
www.monimuotoisetperheet.fi

Perheystävällisyyteen liittyy myös perheellistymiseen liittyvän syrjinnän ehkäiseminen.

Ehdotamme lisäystä tavoitteeseen 4, jonka tekstiin voisi lisätä esimerkiksi: ”Työn ja perheen yhteensovittaminen onnistuu kaikissa perhetilanteissa joustavasti eikä lapsiperheellistyminen vaikuta vanhempien ura- tai palkkakehitykseen negatiivisesti.”

Vuonna 2022 voimaan tullut perhevapaauudistus on keskeinen työn ja perheen yhteensovittamista parantava toimenpide. Monimuotoiset perheet -verkoston havaintojen mukaan perhevapaauudistuksen käyttöönotto takkuaa kuitenkin työehtosopimusten tasolla. Tämä on keskeinen tasa-arvohaaste, joka osuu sekä synnyttäjiin että ei-synnyttäviin vanhempiin. TES:eissä synnyttäjän palkalliset vapaat huomioidaan tällä hetkellä melko hyvin, mutta isien kasvavan perhevapaakiintiön huomioimiseen palkallisten vapaiden muodossa ei näytä olevan valmiutta. Myöskään monimuotoisten perhetilanteiden huomioiminen työehtosopimuksissa ei näytä neuvotteluissa etenevän.

Ehdotamme lisättäväksi sivulle 41: ”Myös perhevapaauudistuksen tavoitteet tasa-arvon edistämisestä ja perheiden monimuotoisuuden huomioimisesta vesittyvät työehtosopimusten kirjauksissa, joissa sovitaan perhevapaiden palkallisuudesta. Ei-synnyttävän vanhemman palkallinen osuus on selvästi lyhyempi kuin synnyttävällä, mikä voi edelleen ylläpitää perheellistymiseen kohdistuvaa syrjintää, jota erityisesti naiset kohtaavat työelämässä.”

Keskeinen ongelma perhevapaauudistuksen täysimääräisen käyttöönoton tiellä on, että työlainsäädännön rakenteet eivät tue sairausvakuutuslakiin kirjattuja hyviä käytäntöjä perhevapaiden soveltamisessa. Esimerkiksi perhevapaiden jaksotus, puolikkaiden perhevapaapäivien pitäminen sekä vanhempien välinen joustava työnjako kahden vanhemman tilanteissa eivät tällä hetkellä toteudu työlainsäädännössä.

Selonteossa todetaan, että ”naisten ja miesten työllisyysasteessa ei Suomessa ole juurikaan eroa, mutta alle 3-vuotiaiden lasten vanhempien kohdalla ero on merkittävä.” Verkosto huomauttaa, että yhden vanhemman perheissä työllisyysaste on vielä matalampi kuin kahden vanhemman perheissä. Kuten todettu, yhden vanhemman perheiksi tilastoituvien perheiden vanhemmista suurin osa on naisia.

https://startupyhteiso.com/fi/blog/yhden-vanhemman-perheet-yleistyvat-nopeasti

Tasa-arvo ja kriisitilanteet

Selonteko nostaa kiitettävästi esiin Suomen roolia tasa-arvon edistäjänä kansainvälisessä kriisinhallintatyössä. Kuitenkin myös kotimaisissa kriiseissä,

kuten koronakriisissä ja Ukrainan sodan vaikutuksissa Suomeen nähdään sukupuolittuneita piirteitä.

Koronatoimet osuivat naisiin ja miehiin eri tavoin, ja kärjistivät tilanteita etenkin niissä perheissä, joissa oli jo valmiiksi haasteita. Nyt nähtävä nopea hintojen nousu osuu kipeästi etenkin kaikkein köyhimpiin kotitalouksiin. Sähkön hinnan heittelyt aiheuttavat epävarmuutta ja heikko resilienssi tarkoittaa myös heikkoa kykyä reagoida muutoksiin esimerkiksi seuraamalla sähkön hintaa ja optimoimalla omaa sähkön käyttöä niiden mukaisesti. Nämä tilanteet ovat myös sukupuolittuneita. Kuten selonteossa hyvin todetaan, ”suurin köyhyysriski on yksin asuvilla ikääntyneillä naisilla, yksinhuoltajilla sekä henkilöillä, jotka ovat heikossa työmarkkina-asemassa” (s. 37).

Monimuotoiset perheet -verkosto ehdottaa tulevaan selontekoon erillistä osiota ”Tasa-arvo kriiseissä”, jossa tarkastellaan sekä menneiden kriisien tasa-arvovaikutuksia että ajatellaan tulevaisuuteen ja etsitään tapoja huomioida tasa-arvonäkökulma kriisitilanteisiin reagoimisessa. Tässä osiossa voidaan myös käsitellä Suomen roolia kansainvälisissä kriiseissä ja kriisinhallintatyössä.

Myös yksityis- ja perhe-elämään liittyvissä kriiseissä, kuten avio- tai avoerot, on tasa-arvoon liittyviä haasteita. Etenkin erotilanteissa palvelut ja rakenteet ovat edelleen epätasa-arvoisia, eivätkä tue yhteistyövanhemmuutta parhaalla mahdollisella tavalla. Perheoikeudellisten palvelujen ruuhkautuminen näkyy kärjistyneinä huoltokiistoina ja myös ongelmina lapsen elatuksen eron jälkeisessä määrittämisessä ja maksamisessa.

Lapsiperheköyhyys ja sosiaaliturva

Monimuotoiset perheet -verkosto esittää, että tulevaisuudessa tasa-arvoselonteolle tulisi toteuttaa valmisteluvaiheessa lapsivaikutusten arviointi. Lasten ja nuorten tilanteet on osin huomioitu selonteossa ansiokkaasti, mutta paikoin lapsinäkökulma vaikuttaa puuttuvan kokonaan. Esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisen tasa-arvohaasteita ei tarkastella lainkaan lasten ja nuorten näkökulmasta.

Lapsiperheköyhyys on myös sukupuolittunut ilmiö – yhden vanhemman perheiden köyhyysriski on moninkertainen kahden vanhemman perheisiin verrattuna. Etävanhempien perheiden ja vuoroasuvien lasten perheiden köyhyysriskistä ei ole edes tarkkaa tietoa, sillä niiden taloudellisesta tilanteesta, joiden luona lapsi ei ole kirjoilla, ei ole koottu erillistä tilastotietoa.

Lapsiperheköyhyyteen liittyy monia tasa-arvopolitiikan piiriin kuuluvia ilmiöitä, ja nämä kaksi asiaa ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Lapsiperheköyhyyden käsittely olisi tärkeä lisä tasa-arvoselonteon kokonaisuuteen, sillä lasten saaminen ja hoivavastuun kantaminen vaikuttavat sukupuolittuneesti ja myös pitkään vanhempien tulotasoon,

työelämäasemaan ja jopa eläkkeisiin. Yhtälailla tärkeää on huomioida tasa-arvonäkökulmat lapsiperheköyhyyden torjumiseen suunnatuissa toimissa.

Tekeillä oleva sosiaaliturvauudistus vaikuttaa keskeisesti sekä sukupuolten tasa-arvoon, työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksiin, että lapsiperheköyhyyteen. Sosiaaliturvauudistuksessa on huomioitava sekä tasa-arvo että lapsiperheköyhyysnäkökulma läpileikkaavasti. Erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien lapsiperheiden asemaa on sotu-uudistuksen myötä pyrittävä olennaisesti parantamaan.

Lisätietoja:

Anna Moring
Johtava asiantuntija
Monimuotoiset perheet -verkosto
050 3750832
anna.moring@monimuotoisetperheet.fi

Monimuotoiset perheet -verkosto

on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, Familia ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Suomen nuoret lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

www.monimuotoisetperheet.fi